

Vergaderjaar 2011–2012

29 407

Vrij verkeer werknemers uit de nieuwe EU lidstaten

Nr. 136

BRIEF VAN DE MINISTER VAN SOCIALE ZAKEN EN WERKGELEGENHEID

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 3 februari 2012

In aanvulling op mijn brieven van 14 april 2011 en 18 november 2011¹ informeer ik u over een aantal onderwerpen op het terrein van arbeidsmigratie uit de Europese Unie.

In deze brief ga ik achtereenvolgens in op:

- de uitkeringssituatie van in Nederland woonachtige personen uit de Midden- en Oost-Europese landen;
- gegevensuitwisseling over onderbetaling tussen de Belastingdienst en de Inspectie SZW;
- een onderzoek in EU-verband naar de effecten van het vrij verkeer van personen;
- een sluitende handhavingaanpak in de tuinbouwsector.

Uitkeringssituatie van personen uit Midden- en Oost-Europa

De vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid (hierna: commissie-SZW) heeft op 23 december 2011 gevraagd om aanvullende cijfers over de uitkeringssituatie van personen uit Midden- en Oost-Europa.

Op dit moment bestaat er een beeld van de belangrijkste uitkeringen aan personen uit Midden- en Oost-Europa, maar dit beeld is niet volledig. Met het oog op een efficiënte inzet van middelen is het kabinet selectief in het structureel uitvragen van gegevens. Ook worden verschillende definities gehanteerd. Dit betekent dat ik de vragen van de commissie op dit moment niet volledig kan beantwoorden. Zoals aangegeven in mijn brief van 18 november, streeft het kabinet ernaar meer eenheid te brengen in definities en schattingsmethodes. Ook ben ik in gesprek met het CBS om betere en meer periodiek gegevens te verzamelen over uitkeringen aan personen uit Midden- en Oost-Europa.

¹ Kamerstukken II 2011–2012, 29 407, nrs. 118 en 132.

Als bijlage is een overzicht bijgevoegd dat inzicht geeft in de ontwikkeling van het totaal aantal personen uit Midden- en Oost-Europa met een uitkering in de periode 2007–2010.¹ Dit overzicht is in de achterliggende tabellen verbijzonderd naar herkomstland. Dit overzicht sluit waar mogelijk aan bij de indeling zoals gebruikt in het rapport van de Tijdelijke commissie Lessen uit recente arbeidsmigratie, zoals gevraagd door de commissie-SZW.

Uit de cijfers blijkt dat er een stijging is van het aantal personen met een uitkering uit Midden- en Oost-Europa. Dit geldt voor alle uitkeringen, met uitzondering van de ANW. De stijging heeft vooral plaatsgevonden bij de WW. Ik kan op dit moment niet aangeven of de stijging bij de WW (mede) wordt veroorzaakt door het effectueren van elders opgebouwde rechten. Deze gegevens worden niet op geaggregeerd niveau geregistreerd. Ik onderzoek momenteel in hoeverre deze gegevens in de toekomst beschikbaar kunnen komen.

De commissie-SZW vraagt of de stijging van het aantal bijstandsuitkeringen wordt veroorzaakt doordat de eerste groep arbeidsmigranten hier inmiddels langer dan vijf jaar verblijft. Er zijn geen gegevens beschikbaar over de verblijfsduur van de personen uit Midden- en Oost-Europa die een bijstandsuitkering ontvangen. Dit kunnen recente arbeidsmigranten zijn, maar ook personen die al 20 jaar in Nederland verblijven. Wel neemt de kans dat een arbeidsmigrant uit de EU in aanmerking kan komen voor een bijstandsuitkering toe naarmate hij langer in Nederland verblijft. Voor het recht op een bijstandsuitkering geldt immers dat iemand die moet zijn in Nederland. Met deze eis wordt voorkomen dat iemand die voor een tijdelijk doel in Nederland is, recht heeft op bijstand. Ik zal het CBS vragen of er een analyse kan worden gemaakt van de duur van het verblijf in Nederland in relatie tot de duur van de uitkerings situatie.

Een EU-burger die in Nederland woont en na een jaar te hebben gewerkt in Nederland onvrijwillig werkloos wordt en over onvoldoende middelen van bestaan beschikt, heeft recht op bijstand zonder dat dit gevolgen heeft voor zijn verblijfsrecht. Zoals eerder aangegeven² wil het kabinet voorkomen dat migranten niet integreren en een beroep doen op sociale voorzieningen. Het kabinet wil bovengenoemde termijn van een jaar dan ook verlengen naar vijf jaar en spant zich in om de Richtlijn vrij verkeer van personen op dit punt aan te passen.

De commissie-SZW vraagt of het aantal uitkeringen gerelateerd kan worden aan het aantal mensen dat voor de desbetreffende uitkering is verzekerd. Op 31 december 2010 waren er 2 540 personen met een WW-uitkering en 1 400 personen met een arbeidsongeschiktheidsuitkering (WIA, Wajong, WAO), ingeschreven bij een Nederlandse gemeente met een Midden- en Oost-Europees land als herkomstland. In totaal stonden op 1 januari 2011 in de polisadministratie 114 000 werknemers geregistreerd met een nationaliteit van een van de Midden- en Oost-Europese landen. Bovengenoemde aantallen personen met een uitkering zijn echter gebaseerd op herkomstland in plaats van op nationaliteit, zodat een vergelijking niet goed te maken is. Zoals aangegeven in mijn brief van 18 november, streeft het kabinet naar meer eenheid in definities.

Gegevensuitwisseling Belastingdienst-Inspectie SZW over g-rekeningen

Bij de begrotingsbehandeling van SZW heeft uw Kamer mij via een (aangehouden) motie³ verzocht om de mogelijkheden te onderzoeken van een meldingsplicht van de Belastingdienst aan de Inspectie SZW over ontduiking van de Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag (WML). In dit verband noemen de indieners van de motie de g-rekening.

¹ Deze cijfers zijn afkomstig van het CBS en geven de personen met een uitkering weer van degenen die in Nederland staan ingeschreven in de GBA en als herkomstland één van de landen uit Midden- of Oost-Europa hebben: Polen, Tsjechië, Slowakije, Hongarije, Slovenië, Estland, Letland, Litouwen, Bulgarije en Roemenië. Het betreft personen geboren in een land uit Midden- of Oost-Europa (1° generatie).

² Zie voetnoot 1, pagina 1.

³ Kamerstukken II 2011–2012, 33 000 XV, nr. 29, aangehouden motie (Spekman c.s.).

De g-rekening is een fiscaal instrument om de betaling van de verschuldigde loonheffingen en omzetbelasting door uitzenders en onderaannemers te waarborgen. De mutaties op de g-rekening geven geen rechtstreekse informatie over het door een werkgever betaalde loon en dus ook niet over het al dan niet betalen van het WML. Wel kunnen sommige gegevens op de g-rekening nuttig zijn bij het vaststellen van het risico op onderbetaling.

Met het oog hierop zal de Belastingdienst een elektronische kopie verstrekken aan de Inspectie SZW van het bestand met de mutaties op de g-rekeningen. De Inspectie SZW kan deze informatie door maatwerk-analyse combineren met de al beschikbare informatie van de Inspectie SZW. De praktijk zal leren of en hoe groot de toegevoegde waarde is van dit door de Belastingdienst ter beschikking gestelde bestand voor het detecteren door de Inspectie SZW van betalingen onder het WML. Deze nieuwe werkwijze kan naar verwachting dit voorjaar starten.

Onderzoek in EU-verband naar de effecten van vrij verkeer van personen

Naar aanleiding van het debat over het vrij werknemersverkeer met Bulgarije en Roemenië is een motie aangenomen (Van Nieuwenhuizen-Wijbenga c.s.¹) die de regering oproept om in EU-verband de effecten van het vrij personenverkeer te onderzoeken, in het licht van de sociaaleconomische omstandigheden op dit moment. Ik beschouw deze motie als een ondersteuning van het kabinetsbeleid. Het kabinet is al in gesprek met de Europese Commissie en andere lidstaten over de effecten van het vrij personenverkeer, onder meer op het gebied van integratie, leefbaarheid en het toenemend beroep op uitkeringen. In aanvulling hierop zal ik bezien op welke wijze een onderzoek in EU-verband naar de effecten van vrij verkeer van personen kan worden geïnitieerd.

Controle van de cao en motie sluitende handhavingsaanpak land- en tuinbouwsector

Tijdens de behandeling van de SZW-begroting op 14 december jl. heb ik in reactie op de heer Spekman toegezegd in een brief in te gaan op de handhaving van cao-afspraken. In het verlengde hiervan ga ik in op de uitvoering van de motie-Klaver.² Deze motie verzoekt de regering om in overleg met de sociale partners en de Inspectie SZW te komen tot een sluitende handhavingsaanpak om oneerlijke concurrentie op arbeidsvoorwaarden in de land- en tuinbouw een halt toe te roepen. Ik beschouw deze motie als een ondersteuning van mijn beleid.

Oneerlijke concurrentie op arbeidsvoorwaarden wordt in Nederland voorkomen door gelijke rechten en plichten op het gebied van de arbeidsvoorwaarden voor werknemers die in Nederland werken. Indien een Nederlands bedrijf (structureel) buitenlandse werknemers inhuurt, dient het bedrijf de Nederlandse wet- en regelgeving in acht te nemen, waaronder het wettelijk minimumloon, alsmede de van toepassing zijnde cao. Tijdelijk in Nederland gedetacheerde werknemers hebben op grond van de Wet arbeidsvoorwaarden grensoverschrijdende arbeid recht op een «harde kern» van arbeidsvoorwaarden, volgens de algemeen verbindend verklaarde cao in de betreffende sector: cao-loon (betaald door de dienstverlener), vakantiedagen, rusttijden, maximale werktijden, regels en voorwaarden voor uitzendwerk, veiligheidsmaatregelen en gelijke behandeling. Daarmee gelden voor Nederlandse en buitenlandse werknemers dezelfde loonafspraken. Op deze manier wordt arbeidsverdringing voorkomen.

¹ Kamerstukken II 2011–2012, 29 407, nr. 122.

² Kamerstukken II 2010–2011, 29 407, nr. 124.

Cao's zijn civielrechtelijke overeenkomsten tussen werkgevers, werknemers en hun organisaties. Cao-partijen zijn verantwoordelijk voor de totstandkoming en de inhoud van cao's en de (controle op) de naleving. Het kabinet ondersteunt cao-partijen op diverse manieren. Zo kunnen nalevingsbepalingen in de cao algemeen verbindend worden verklaard, zodat zij gelden voor de hele sector. Ook kunnen cao-partijen de Inspectie SZW verzoeken een onderzoek in te stellen ter ondersteuning van de privaatrechtelijke handhaving. Tot slot wisselen de Inspectie SZW en sociale partners signalen en gegevens uit ter bevordering van de handhaving.

De Tijdelijke commissie Lessen uit recente arbeidsmigratie heeft gevraagd een nalevingsautoriteit in te stellen voor cao's. In mijn brief van 18 november heb ik als reactie hierop aangegeven dat het kabinet positief is over initiatieven van sectoren om de naleving van cao-afspraken te controleren. Gezien de verantwoordelijkheidsverdeling tussen overheid en private partijen, en de maatregelen die al zijn genomen om concurrentie op arbeidsvoorwaarden en uitbuiting tegen te gaan, ziet het kabinet op dit moment geen aanleiding om een actievere rol te vervullen bij de naleving van cao's. Dat laat onverlet de mogelijkheid dat cao-partijen de Inspectie SZW vragen een onderzoek in te stellen.

Voor een overzicht van generieke maatregelen van het kabinet om oneerlijke concurrentie op arbeidsvoorwaarden tegen te gaan verwijs ik naar mijn brieven van 14 april 2011 en 18 november 2011. Specifiek in de land- en tuinbouwsector vinden de volgende activiteiten plaats. De land- en tuinbouw is een van de prioritaire sectoren voor de Inspectie SZW. De Inspectie SZW werkt op verschillende manieren samen met de sector aan verbetering van de naleving en handhaving.

- De Inspectie SZW voert een landelijk inspectieproject uit in de land- en tuinbouw om arbeidsmarktfraude aan te pakken.
- In deze sector zijn twee interventieteams¹ actief (Westland Interventieteam en Interventieteam Champignons).
- De Inspectie SZW en de sector werken samen aan voorlichting en wisselen signalen, meldingen van wetsovertredingen en inspectieresultaten uit. Zo bevorderen LTO Glaskracht en de Inspectie SZW gezamenlijk via voorlichting en werkinstructies dat ondernemers in de glastuinbouw zich aan de wet- en regelgeving houden. Ook zijn LTO Nederland, ZLTO en vertegenwoordigers van de vakbonden betrokken bij voorlichtingsacties van het Rijk, zoals in het kader van de campagne «Voorkom problemen, weet hoe het zit.nl».
- In het kader van zelfregulering is in de champignonteelt in 2011 het keurmerk Fair Produce Nederland tot stand gebracht waarvoor bedrijven zich nu kunnen aanmelden. Fair Produce Nederland staat voor de uitbetaling van een eerlijk loon aan de productiemedewerkers, overeenkomstig de Nederlandse wet- en regelgeving. Het Interventieteam Champignons werkt samen met Fair Produce Nederland om het niveau van naleving van wet- en regelgeving te bevorderen. Zo is onlangs een gezamenlijk artikel² over schijnconstructies (constructies waarmee de tewerkstellingsvergunningplicht wordt ontdoken) verschenen met het doel om ondernemers op het goede spoor te houden respectievelijk op dit spoor te brengen. Het artikel geeft tevens een signaal af aan de detailhandel, zodat ook deze ondernemingen zich kritisch opstellen ten opzichte van de productiebedrijven.
- Zoals aangegeven tijdens de begrotingsbehandeling onderzoek ik of het huidige instrumentarium voldoende is om schijnconstructies aan te pakken. Ik heb toegezegd aanvullende maatregelen te nemen als dat niet het geval is.

¹ Interventieteams zijn samenwerkingsverbanden van de Belastingdienst, het UWV, de Inspectie SZW, de gemeenten (VNG en Divosa), de Sociale Verzekeringsbank, de politie en het Openbaar Ministerie. Interventieteams pakken door middel van controles in branches en wijken illegale tewerkstelling, illegale huisvesting van werknemers, uitkeringsfraude en ontduiking van belastingen en sociale premies aan.

² *Polenconstructies zijn doodlopende weg*, 9 december 2011, www.agriholland.nl.

Met al deze activiteiten wordt – zoals met de motie Klaver is beoogd – op gerichte wijze samengewerkt aan de verbetering van de handhaving in de land- en tuinbouw.

In het debat met uw Kamer over het werknemersverkeer met Bulgarije en Roemenië op 21 december 2011 heb ik toegezegd dat ik met LTO zal overleggen over de mogelijkheden die de sector ziet voor het beroep van «tuinbouvvakker» (een beroep waarin werknemers het hele jaar, op verschillende locaties, in de tuinbouw kunnen werken) en de ondersteuning die ik daarbij kan verlenen. Ook heb ik toegezegd over de inzet van werklozen te overleggen met sectoren die veel gebruik maken van arbeidsmigranten. In het voorjaar van 2012 informeer ik uw Kamer over de uitkomsten.

De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid,
H. G. J. Kamp

**Personen ouder dan 15 jaar met een uitkering afkomstig uit
Midden- en Oost-Europa**

<i>Soort uitkering/jaar</i>	2006	2007	2008	2009	2010
WW	910	800	1 020	2 140	2 540
WWB	2 200	2 090	2 190	2 630	3 170
AO (WAO/WIA/Wajong)	1 230	1 230	1 230	1 360	1 400
ANW	430	430	430	430	430
Totaal (excl. ZW, AKW en AOW)	4 770	4 550	4 870	6 560	7 540
AOW	3 950	3 950	4 000	4 020	4 160
Totaal (excl. ZW, AKW)	8 720	8 500	8 870	10 580	11 700

<i>Uitsplitsing WWB/jaar</i>	2006	2007	2008	2009	2010
WIJ					200
AIO					460
Overig WWB	2 200	2 090	2 190	2 630	2 510
Totaal WWB	2 200	2 090	2 190	2 630	3 170

**Uitsplitsing personen ouder dan 15 jaar met een uitkering
afkomstig uit Midden- en Oost Europa**

<i>Soort uitkering</i>	WW				
<i>Land van herkomst/jaar</i>	2006	2007	2008	2009	2010
Bulgarije	60	60	60	80	80
Estland					10
Hongarije	90	80	80	180	190
Letland	10			10	20
Litouwen	10	10	10	30	50
Polen	520	460	660	1 500	1 830
Roemenië	120	110	110	180	190
Slovenië					
Slowakije, Tsjechië en voormalig Tsjecho-Slowakije	100	80	100	160	170
Totaal personen afkomstig uit MOE-landen	910	800	1 020	2 140	2 540
Autochtonen en tweede generatie allochtonen	180 070	155 640	138 740	219 750	218 490
Westerse allochtonen (excl. EU-uitbreidingslanden)	10 730	9 200	8 360	12 190	11 600
Niet-westerse allochtonen	26 630	24 550	24 010	34 880	32 910

<i>Soort uitkering</i>	WWB				
<i>Land van herkomst/jaar</i>	2006	2007	2008	2009	2010
Bulgarije	190	190	220	270	340
Estland	10	10	10	10	10
Hongarije	230	220	220	250	270
Letland	20	10	20	30	40
Litouwen	20	20	20	40	60
Polen	1 140	1 090	1 150	1 380	1 700
Roemenië	320	300	310	360	420
Slovenië					
Slowakije, Tsjechië en voormalig Tsjecho-Slowakije	270	250	240	290	330
Totaal personen afkomstig uit MOE-landen	2 200	2 090	2 190	2 630	3 170
Autochtonen en tweede generatie allochtonen	206 750	186 690	174 670	192 460	205 680
Westerse allochtonen (excl. EU-uitbreidingslanden)	24 720	24 730	25 510	26 860	27 940
Niet-westerse allochtonen	164 470	153 620	152 630	164 170	176 840

<i>Soort uitkering</i>	Arbeidsongeschiktheid – WAO/WIA/WAJONG				
<i>Land van herkomst/jaar</i>	2006	2007	2008	2009	2010
Bulgarije	70	60	60	80	70
Estland					
Hongarije	170	160	160	170	150
Letland	10	10			
Litouwen					20
Polen	630	650	660	740	800
Roemenië	170	180	170	210	200
Slovenië					
Slowakije, Tsjechië en voormalig Tsjecho-Slowakije	180	170	180	160	160
Totaal personen afkomstig uit MOE-landen	1 230	1 230	1 230	1 360	1 400
Autochtonen en tweede generatie allochtonen	671 110	664 650	653 780	656 060	659 220
Westerse allochtonen (excl. EU-uitbreidingslanden)	24 890	24 090	23 560	23 640	23 620
Niet-westerse allochtonen	66 400	66 890	68 150	68 290	72 060

<i>Soort uitkering</i>	AOW				
<i>Land van herkomst/jaar</i>	2006	2007	2008	2009	2010
Bulgarije	90	100	110	120	130
Estland	30	20	20	20	20
Hongarije	1 380	1 360	1 330	1 300	1 290
Letland	50	50	50	50	40
Litouwen	30	30	30	30	20
Polen	1 490	1 470	1 500	1 500	1 550
Roemenië	220	240	250	250	260
Slovenië					
Slowakije, Tsjechië en voormalig Tsjecho-Slowakije	660	680	710	750	850
Totaal personen afkomstig uit MOE-landen	3 950	3 950	4 000	4 020	4 160
Autochtonen en tweede generatie allochtonen	2 208 520	2 247 600	2 298 610	2 358 440	2 407 630
Westerse allochtonen (excl. EU-uitbreidingslanden)	97 090	99 390	99 870	101 240	102 740
Niet-westerse allochtonen	53 020	58 160	62 380	67 590	73 320